

розуміло, що з появою людей територія України почала поступово заселятися — місце ж привабливе. Залюднення почалося з Карпат — чудові там місця, скажу я вам, тому не дивно, що вже мільйон років тому первісні люди пили в Карпатах джерельну мінеральну воду та дихали чистим гірським повітрям.

Але звідки взялися у Карпатах люди? Чи може Україна була прабатьківщиною людства? Деякі наші патріоти, яких природа нагородила особливо бурхливою фантазією, свято переконані, що так воно й було. І спробуй лише такому щось заперечити, як тут же будеш віднесений до «ворогів України».

Думка надто збуджених патріотів діда не хвилює. Дідові цікавіше, що нам каже наука у світлі її останніх досліджень. Найбільш притомні із сучасних дослідників погоджуються, що місце появи предків людини слід шукати в Африці, і сталося це десь у часовому проміжку між 7 і 15 мільйонами років тому. Почувши про це, деякі африканські президенти почали навперебій заманювати до себе археологів і палеоантропологів та надавати їм фінансове та всяке інше сприяння для проведення розкопок. Бо чомусь кожному із тих президентів хочеться, щоб рештки найдавнішої людини були знайдені саме в його країні. І тоді отой президент, засідаючи на місцевих самітах або навіть в ООН, зможе гордовито оглядати сусідів і самовпевнено всміхатися. Бо це ж не жарт, якщо твоєму народові понад 10 мільйонів років! Куди вже тим грекам, римлянам чи навіть єгиптянам!

А от уряд Південно-Африканської Республіки не став чекати результатів досліджень вчених і добився через ЮНЕСКО, щоб комплекс печер у 50 км від Йоханесбурга, де жили всякі австралопітеки, дістав офіційну назву «Колиска людства». І неважливо, що найдавнішим залишкам людської діяльності в тих печерах лише якихось 2,3 млн років. Уряд ПАР вже збудував там музей і щороку заробляє на туристах непогані гроші.

В будь-якому випадку, саме десь в Африці первісні примати зізліли з дерев на грішну землю та почали еволюціонувати. Чому зізліли? Не від

хорошого життя, а через зміну клімату, який призвів до вимирання лісів та зникнення дерев. Багато видів первісних приматів так і не зуміли пристосуватися до нових умов та вимерли. Але один якийсь вид, або, можливо, кілька видів отих приматів зуміли-таки освоїтися і на землі.

Поки вони жили на деревах, у ході еволюції їх тіла збагатилися й дотепер корисними нам особливостями. Перша особливість — **бінокулярність**. Тобто пара очей, винесена на передню частину обличчя, яка дає хороший панорамний зір. Завдяки якому ми можемо, наприклад, читати. Друга особливість — долоня із вправними пальцями, якими людина може щось хапати, тримати або просто гортати сторінки цієї книжки. Важливу роль в еволюції людини відіграв і великий палець руки, завдяки якому нам так зручно тримати чарку. Взагалі, без великого пальця людині жилося нудно — без нього навіть дулі не скрутиш.

Однак, виявилось, що пристосоване до життя на деревах тіло на грішній землі почуває себе не дуже комфортно. Бо в африканській савані часто трапляється висока трава, через яку нічого кругом не видно, і тут навіть бінокулярність не допоможе. А раптом десь поряд зачаївся хижак? І тоді один із тих первісних приматів зробив над собою надзусилля та, крекчучи, звівся на задні кінцівки. Видимість одразу поліпшилася, ситуація прояснилася.

Цьому подвигу невідомого предка людини несамовито аплодують всі масажисти світу, бо одним з наслідків нашого прямоходіння є остеохондроз, міжхребцеві грижі та всякі болі в спині, які змушують багатьох людей користуватися недешевими послугами масажистів. Так чи інакше, щоб вижити в нових умовах, примати перейшли на **біпедальність** — тобто не лише звелися на рівні ноги, але й почали на них ходити. І при цьому вивільнилися руки. Біпедальні примати тут же почали собі розгулювати Африкою, тицяючи всім навколо дулі. Але скоро вони знайшли для рук інше застосування, бо навчилися виготовляти примітивні знаряддя праці. Еволюція тривала.

Поряд з масажистами, прямоходінню схвально аплодують і кардіологи. Бо серцеві хвороби, спричинені високо винесеним у тулубі серцем та відповідними змінами в системі кровообігу, до цих пір залишаються найпоширенішою причиною смертності серед людей. До серцевих хвороб люди ставляться серйозно, знайомство з кваліфікованим кардіологом дуже цінується. Тому хороші кардіологи живуть у великих будинках, їздять на дорогих автомашинах і з великою ніжністю згадують ту древню мавпу, яка перша здогадалася звестися на рівні ноги.

Але найбільше постраждали жінки, яким доводиться народжувати діток у великих муках. І причина не лише в тому, що в результаті прямоходіння

змінилася будова тазових кісток, що так утруднює пологи. Прямоходяча людина почала розвиватися розумово, і відповідно, суттєво збільшився об'єм її головного мозку. Тому вже при народженні людські немовлята такі головастики, що бідолашних жінок можна лише пожаліти. Тож гінекологи й акушери також шлють першій прямоходячій мавпі свої щирі вітання.

Але у всьому іншому прямоходіння стало великим прогресом і означало вихід первісних приматів на якісно новий шабель еволюції. Яка непрямо, не одразу, але зрештою привела до формування сучасного виду людей — *homo sapiens*. До якого ми з вами і належимо. Чи тупикова ми гілка еволюції, чи може ще наш вид еволюціонувати, поки що невідомо. Ну, поживемо тисяч 200 чи 300 років і побачимо.

Поступово людина перетворилася на найбільш небезпечного хижака: хитрого, розумного і фізично дуже витривалого. Не секрет, що по швидкості бігу, розмірам, фізичній силі людина значно поступається багатьом ссавцям. Але по витривалості людина не знає собі рівних, бо навіть коні не здатні бігти цілу добу підряд — мусять перепочивати. А тренована людина може. І навіть проводяться змагання з добового бігу. У 1997 році грек Яніс Курос пробіг за добу 303 км 506 метрів, що досі залишається світовим рекордом.

Кажуть, що верблюди ще можуть посперечатися з людиною у витривалості. Але верблюди живуть лише в своїх кліматичних зонах, а люди поступово заповнили практично всю планету. І живуть значно краще за верблюдів. Отже, людина по праву може вважати себе вінцем біологічної еволюції на нашій планеті. І добилася вона цього не лише завдяки інтелекту, але й видатними фізичними даними. Які, однак, сучасною людиною майже не використовуються.

До території сучасної України первісні **архантропи** добралися десь і мільйон років тому. Що вони робили і де вешталися весь цей час, не є предметом нашого інтересу. Але варто сказати кілька слів про те, які саме люди добралися до Карпат. Бо без цього розуміння в декого може скластися антинаукове уявлення, що українцям вже мільйон років. Думаю, якби ми могли побачити отих первісних людей у всій їхній природній красі, мало кому з нас хотілося б мати їх за предків. Але ми й не доводимося їм прямими нащадками, тож можемо полегшено зітхнути.

Якщо хтось гадає, що це були високі й дебелі козарлюги на конях і з шаблями, то це не так. Коней і шабель у них точно не було. А були хіба що примітивні кам'яні рубила та дерев'яні дрючки. Та й дебелими їх ніяк не назвеш — по півтора метри заввишки та по 50 кілограм завтовшки. Ну, коли воно добряче поїсть, то кілограм на 60 потягне. Щоправда, ілі оті

архантропи нечасто, бо збиральництво та полювання не гарантує нормального харчового режиму. І якщо вдавалося вполювати щось велике, то оті недомірки наїдалися так, що й ходити не могли. Лежали собі покотом коло обсмоктаного кістяка гігантського оленя або волохатого носорога, чухаючи пуза, і чекали поки те все перетравиться. Для перетравлення великої кількості сирого м'яса в них були великі жовчні міхури, рудимент яких носить в собі й кожна сучасна людина. І якщо когось із вас у жовчному міхурі турбує каміння, то можете за це сміливо подякувати далеким предкам людини, які не вмiли культурно їсти і набивали собі кендюхи під саму зав'язку.

Про те, що територія України почала заселятися з Карпат, ще коли над Європою лише сходила зоря раннього палеоліту, свідчить найдавніша у Центральній та Східній Європі **Королевська палеолітична стоянка**, що у сонячному Закарпатті. Відкрив оту стоянку в 1974 році київський археолог **Владислав Гладилін**, упродовж багатьох років її досліджував, чим і вписав своє ім'я в науку великими літерами.

Прикметно, що археологічне начальство в Москві всіляко пручалося і не хотіло визнавати того факту, що Королевській стоянці мільйон років. Чи вони заздрили українським археологам, чи просто боялися посилення, як тоді казали, буржуазно-націоналістичних настроїв, але торгувалися, як базарні баби, ні за що не даючи стоянці більш ніж 150 тисяч років. Тобто, що раніше неандертальців ніхто на територію України і не потрапляв. Патріотично налаштовані українські археологи твердо наполягали на пітекантропах або навіть ще більш ранніх гомінідах. Москва відчайдушно впиралася, і боротьба неандертальців з пітекантропами розгорнулася навіть на рівні ЦК КПРС. Де завжди з великою пересторогою ставилися до українських істориків, підозрюючи серед них сильні антирадянські настрої. І небезпідставно.

Після відновлення незалежності України вітчизняні науковці нарешті вільно розправили плечі, неандертальці ж зазнали ганебної поразки. Бо зараз ніхто вже не сумнівається в правильності датування Королевської стоянки мільйоном років. Безперечно, непогано було б організувати на Закарпатті археологічний музей і заробляти на тому файні гроші, як це робиться в інших країнах. Тим паче, що поряд кордон з країнами Європейського Союзу, а європейці дуже цікавляться подібними музеями, залюбки їх відвідують, купують сувеніри, зупиняються в готелях та харчуються в ресторанах. Але Королевської стоянки вже нема, екскурсій туди ніхто не водить, бо її ще у 2011 році «з'їв» місцевий щепеневий кар'єр. Тому дід підозрює, що пітекантропи все ж до кінця не вимерли — деякі з них чудово себе почувують в якості власників щепеневих кар'єрів.

